

"Biri hodbin talihsiz bir tarafa, diğeri hüdâbin bahtiyar diğeri tarafa sülûk eder, giderler." cümlesinin izahı nasıldır?

Bir padişahın misafirhânesinde bulunduğunuzu, bu misafirhânenin her katında ayrı ayrı nimet ve ihsanların sergilendiğini ve bir hikmet için bodrum katının kaplan, pars gibi vahşî ve yılan gibi zehirli hayvanlarla dolu olduğunu farz ediniz. Ve yine padişahın, elçileri ve fermanlarıyla sizi üst katlardaki ziyafet yerlerine dâvet ve teşvik, alt kata inmekten ise, men ettiğini kabul ediniz.

Siz bu misafirhânenin asansörüne bindiğinizde istediğiniz katın düğmesine basabilirsiniz. Siz hangi düğmeye dokunursanız asansör sizi o kata çıkaracaktır. Yâni asansör sizin tercihinize tâbidir. Siz defalarca üst katlara ait düğmelere basıp, oralarda hazırlanmış nimetlerden istifade ettikten sonra, nefsinize uyararak, "**bir de bodrum katının düğmesine basayım**", deseniz ve o kata inseniz, karşılaştığınız dehşet verici durumu elbette kendiniz hazırlamış olacaksınız.

İşte misâlde padişahın iradesini temsil eden asansör, sizin arzunuz, kararınıza, tercihinize tâbi kılınmıştır. Hayrı istediğinizde sizi hayra götürmekte, şerri istediğinizde şerre indirmektedir.

İşte bu misâl gibi, bizler cüz'î irademizle hayır ve şer, müsbet ve menfî fiillerden her birini seçebilecek durumdayız. Hayrı seçtiğimizde Allah-u Azimüşşân küllî iradesiyle hayrı, şerri seçtiğimizde ise şerri yaratmaktadır. İnsan neye bakmak isterse, Güneş, ışığıyla insanın önüne o şeyi sergilediği gibi, Cenâb-ı Hak'ın küllî iradesi ve mutlak kudreti de cüz'î iradeye taalluk etmekte, ona göre hüküm vermekte, kul neyi isterse, Allah onu yaratmaktadır. Bizim elimizde olan tek şey asansör düğmesine basmak hükmündeki **tercihimizi kullanmaktır**.

Bu tercihten sonra vücudumuzdaki azalarımızın çalışmasından, söz konusu fiilin meydana gelmesi için kâinatta yapılması gerekli faaliyetlere kadar, bütün işler Hâlık-ı Teâlâ'nın küllî iradesi ve mutlak kudretiyle yaratılmaktadır. Meselâ, görme fiilinde insanın elinde olan şey, helâl veya haramdan birisine bakmayı tercih etmektir. Bundan sonrası, yani görmemizin dâhilî ve haricî şartlarının yaratılması Cenâb-ı Hak'a aittir. Zira görmek için gözdeki bütün hareketleri, görmeye sebep olan güneş ışığını ve diğer şartları yaratan hep O'dur.

O halde, kendi iradesiyle harama nazar eden veya ahlak dışı bir kitabı okuyan kimse: "**Ne yapayım, bunları bana güneşin ışığı gösterdi.**" diyemediği gibi, insan cüz'î iradesiyle işlediği bir günahı ve hatası için, İrade-i Küllîye'nin mahkûmu olduğunu iddia edemez.

Temsildeki apartman, dünya hayatıdır. Güzellik ve nimet bulunan katlar, imanın mertebeleridir. Türlü türlü azap ve acıların bulunduğu bodrum kat ise, küfür ve gafletin dereceleridir.

Asansör ise, hidayet ya da dalalete götüren niyet ve iradedir. Asansörün hidayet tarafına basılırsa yukarı, dalalet tarafına basılırsa aşağı gider. Seçim ve mes'uliyet tamamen insana aittir.

Hodbin, başkasına hak tanımayıp, sadece kendi lezzet ve menfaatini takip eden, kendini düşünen **bencil** ve **kibirli** insanları temsil ediyor.

Hüdabin ise, hakkı ve hakikati gören, Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve her şeyde O'nun rızasını gözeten **salih insanları** temsil ediyor.

Allah hidayet yoluna nasıl türlü türlü güzellikleri ve nimetleri yerleştirmiş ise, dalâlet yoluna da bir o kadar azap ve acıları yerleştirmiştir. İnsan ise bu iki yolu seçmekte serbest bırakılmıştır.